

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 5 ΙΟΥΛΙΟΥ 2007
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

Α. Με ανάλογο τρόπο (γίνονται) και οι οικοδόμοι και όλοι οι άλλοι. Γιατί χτίζοντας με καλό τρόπο σπίτια, θα γίνουν καλοί οικοδόμοι, χτίζοντας όμως με κακό τρόπο (θα γίνουν) κακοί. Γιατί αν δεν ήταν έτσι τα πράγματα, καθόλου δε θα χρειαζόταν ο δάσκαλος, αλλά όλοι θα ήταν από τη γέννησή τους καλοί ή κακοί.

Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τις αρετές. Γιατί κάνοντας όσα συμβαίνουν στη συναλλαγή μας με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε άλλοι δίκαιοι και άλλοι άδικοι, ενώ κάνοντας όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ή να έχουμε θάρρος άλλοι (γινόμαστε) ανδρείοι και άλλοι δειλοί. Κατά τον ίδιο τρόπο συμβαίνουν και όσα έχουν σχέση με τις επιθυμίες και την οργή. Δηλαδή άλλοι γίνονται σώφρονες και πράοι, ενώ άλλοι ακρατείς και οξύθυμοι, οι πρώτοι με το να συμπεριφέρονται με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο σε αυτά και άλλοι με τον άλλο. Και με ένα λόγο από τις όμοιες ενέργειες διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας.

Β.1. Ο Αριστοτέλης σε προηγούμενο απόσπασμα του έργου του είχε αναγνωρίσει το σημαντικό ρόλο της διδασκαλίας στη γένεση και ανάπτυξη των διανοητικών αρετών. Στο χωρίο αυτό όμως, με την αναφορά του τόσο στο έργο του νομοθέτη όσο και του δασκάλου, επισημαίνει τη σημασία και το ρόλο της διδασκαλίας στην καλλιέργεια των ηθικών αρετών μέσω του εθισμού στις ενάρετες πράξεις.

Η ηθική αρετή δεν είναι έμφυτη, αλλά κατακτάται με τη συνήθεια, την επανάληψη, την άσκηση. Ο νομοθέτης με τους νόμους που θεσπίζει επιδιώκει να δημιουργήσει τέτοιες συνήθειες στους πολίτες, ώστε να κατακτήσουν την ηθική αρετή. Άρα ο νομοθέτης διδάσκει με τους νόμους του τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες θα οδηγηθούν στην ηθική αρετή.

Επιπλέον τα παραδείγματα από τον χώρο των τεχνών ενισχύουν τη θέση του Αριστοτέλη για τη συμβολή του δασκάλου στην απόκτηση της ηθικής αρετής. Ένας κιθαριστής μπορεί να ασκείται στο παίξιμο της κιθάρας, όμως υπάρχουν δύο ειδών ασκήσεις, η καλή και η κακή. Αν ασκείται αλλά δεν εφαρμόζει μουσικούς κανόνες θα γίνει κακός κιθαριστής, διότι η τέχνη του έχει κανόνες τους οποίους πρέπει να τους διδαχθεί για να τους εφαρμόσει. Το ίδιο συμβαίνει και με τους οικοδόμους. Με τη σωστή άσκηση, με τους σωστούς κανόνες και τις ανάλογες με την τέχνη της οικοδομικής τεχνικές, θα γίνει κάποιος σωστός οικοδόμος, διαφορετικά θα γίνει κακός.

Ομοίως η γένεση της ηθικής αρετής συντελείται με την άσκηση η οποία πρέπει να γίνεται με γνώση και εφαρμογή των κατάλληλων κανόνων, γεγονός που πραγματοποιείται με τη βοήθεια του δασκάλου.

Επομένως είναι καθοριστική στην απόκτηση της ηθικής αρετής η συμβολή αυτού που θα διδάξει, θα κατευθύνει προς τη σωστή άσκηση.

Β.2. Η διαδικασία για την απόκτηση των ηθικών αρετών είναι ανάλογη με εκείνη των τεχνών. Όπως με την άσκηση μαθαίνει κάποιος μία τέχνη, έτσι με τη συνεχή άσκηση, με

την επανάληψη δηλαδή όμοιων εναργειών δημιουργούνται οι «έξεις», τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας, τα οποία αν προέρχονται από τις σωστές πράξεις, οδηγούν στη ηθική αρετή.

Όταν ένας άνθρωπος επαναλαμβάνει όμοιες ενέργειες, στο τέλος αυτές οριστικοποιούνται και διαμορφώνουν το χαρακτήρα του. Τα παραδείγματα που χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης από την καθημερινή ζωή μας το επιβεβαιώνουν. Οι δίκαιες συναλλαγές διαμορφώνουν δίκαιους ανθρώπους, ενώ οι ανέντιμες άδικους. Ο εθισμός στα συναισθήματα του φόβου ή του θάρρους καθιστά τους ανθρώπους δειλούς ή ανδρείους.

Όταν χαλιναγωγούμε τις επιθυμίες μας γινόμαστε σώφρονες, ενώ όταν ενδίδουμε αλόγιστα σε αυτές γινόμαστε ακόλαστοι. Όταν αντιδρούμε συγκρατημένα είμαστε πράοι, ενώ γινόμαστε οργίλοι όταν αντιδρούμε εκρηκτικά και παρόφορα.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι πρέπει να προσέξουμε την ποιότητα των πράξεών μας, αφού αυτή θα καθορίσει και την ποιότητα των «έξεων», των μόνιμων στοιχείων του χαρακτήρα μας, που με τη σειρά τους θα γίνουν η πηγή των αντίστοιχων ενεργειών. Έτσι δημιουργείται ένας κύκλος. Αν συνηθίσουμε, για παράδειγμα να περιφρονούμε τους κινδύνους γινόμαστε ανδρείοι, και, αφού γίνουμε ανδρείοι μπορούμε να αντιμετωπίζουμε ακόμη καλύτερα αυτά που προκαλούν φόβο. Επομένως μόνο οι καλής ποιότητας πράξεις επαναλαμβανόμενες οδηγούν στις καλής ποιότητας έξεις, δηλαδή στην ηθική αρετή.

B.3. Σχολικό βιβλίο σελ.178 (« Από το έργο αυτό ... εκπαίδευσης »).

B.4. μαρτυρία	→ μαρτύριο
αμάρτημα	→ αναμάρτητος
φθορά	→ άφθαρτος
καταστροφή	→ ανεμοστρόβιλος
προδοσία	→ εκδότης

Γ.1. Αλλά όμως, κύριοι δικαστές, θα είναι βέβαια αυτό φοβερό, αν θα είναι δυνατό τώρα να υποστηρίζουν τα αντίθετα με αυτά που έχουν συμφωνηθεί από αυτούς τους ίδιους και εσείς να μην έχετε καμία απόδειξη, διότι όλοι οι άνθρωποι συνηθίζουμε να μη σωπαίνουμε αλλά αμέσως να διαμαρτυρόμαστε για εκείνες από τις κατηγορίες που δεν είναι ούτε αληθείς ούτε δίκαιες, αν όμως δεν κάνουν αυτά, αν μετά αρχίσουν τις δίκες, θα φανούν ότι είναι φάυλοι και συγκοφάντες. Αυτά λοιπόν ο Σπουδίας τα γνωρίζει καθόλου λιγότερο από εμένα (ή τουλάχιστον όσο εγώ), αλλά νομίζω και ακριβέστερα, όσο πιο συχνά έρχεται προς τα εδώ (στα δικαστήρια) και δεν ντρέπεται να λείπει σε όλους (πράγματα) αντίθετα με όλα όσα έχουν γίνει από αυτόν. Ωστόσο πολλές φορές εσείς αν διαπιστώσετε μία μόνο σκευωρία αυτή χρησιμοποιείτε ως απόδειξη και για τις άλλες κατηγορίες.

Γ.2.α. ἐξήν
κατασιωπῶσι(ν)
ἡμφεσβητήσατε και ἡμφισβητήσατε
αἰσχυνθεῖμεν και αἰσχυνθεῖμεν
χορῆται

β. ἄνερ
μηδέσι
τόν ἀληθῆ

ήττονες και ήττους
ήμων

Γ.3.α. δικασταί	: ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο «άνδρες».
ἀντιλέγειν	: τελικό απαρέμφατο, ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος «ἐξέσται»
σημείον	: υποκείμενο του ρήματος ἔσται.
τοῖς πεπραγμένοις	: επιθετική μετοχή, ως δοτική αντικειμενική στο ἐναντία.
αὐτῷ	: δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (ή του ποιητικού αιτίου) στο πεπραγμένοις (παθητικός παρακείμενος)
τεκμηρίῳ	: κατηγορούμενο στο αντικείμενο του ρήματος ἐχρήσασθε, τούτῳ.

β. εἰ πρὸς τὰ συγκεχωρημέν' ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐξέσται νῦν ἀντιλέγειν: δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση, που εισάγεται με το εἰ (υποθετική αιτιολογία), διότι στην κύρια υπάρχει η έκφραση ψυχικού πάθους δεινόν (ἔσται). Εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό.

ἂν ὕστερον ἀντιδικῶσιν: δευτερεύουσα υποθετική πρόταση που εισάγεται με το ἂν και εκφέρεται με υποτακτική.

ΥΠΟΘΕΣΗ: ἂν ἀντιδικῶσιν

ΑΠΟΔΟΣΗ: δοκοῦσιν εἶναι

ΕΙΔΟΣ: αόριστη επανάληψη στο παρόν - μέλλον.